

Мусієнко В. С.*

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

У статті висвітлено питання розвитку самостійної навчальної діяльності учня початкової ланки освіти в умовах групи продовженого дня, обґрунтовано роль вихователя в цьому процесі.

Для сучасного періоду розвитку школи характерна пильна увага до проблеми розвитку у процесі навчання самостійності молодших школярів, інтересу до знань. Значну роль у цьому відводять вихователіві групи продовженого дня, адже саме з ним діти перебувають більшу частину часу.

Питанням розвитку самостійності у процесі навчальної діяльності займалися такі вчені, як В. Буряк, І. Малкін, П. Підкасістий та ін. Вони стверджували, що самостійність включає в себе такі сторони: ставлення вчителя до проявів самостійності учня; уміння учнів самостійно планувати свою навчальну роботу; уміння виділяти головне і другорядне; оцінку учнем труднощів у вивченні матеріалу; наявність або відсутність в учня інтересу до матеріалу, який вивчається; самостійне застосування засвоєних знань; оцінка учнем своєї роботи і її результатів.

Самостійність особистості характеризується двома факторами: по-перше, знаннями, уміннями й навичками, по-друге, ставленням до процесу діяльності, результатів і умов її здійснення, а також зв'язками, які створюються під час діяльності з іншими людьми. Самостійність – це насамперед свідоме мотивування дій та їх обґрунтованість, стійкість щодо чужих впливів, прагнення і здатність чинити відповідно до своїх особистих переконань. Вона виявляється нерівномірно і специфічно в різних видах діяльності. Найвищий рівень самостійності в її загальному значенні передбачає не просто відтворення зразка розумової чи фізичної дії, а внесення суб'єктом у працю свого суб'єктивного нового розуміння, створення власного способу мислення і дії [2; 5].

У сучасному навчальному процесі розвиток самостійності молодших школярів зумовлений реалізацією адекватних методів та технологій навчання. Це, зокрема:

- проблемне навчання, що передбачає створення проблемної ситуації та активну самостійну діяльність учнів у її розв'язанні. Це веде до ґрунтового засвоєння й закріплення наукових положень, розвиває творче мислення;

- групові (колективні) технології навчання. Це така організація навчального процесу, за якої навчання здійснюється у процесі спілкування між учнями в групах. Групові форми навчання сприяють формуванню комунікативних якостей, активізують розумову діяльність;

* © Мусієнко В. С.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

– ігрові технології навчання. У процесі організації гри здійснюється включення учня в навчальну гру, яка надає йому можливість самовизначитися, розвиває творчі здібності;

– технологія проєктного навчання. Суть цього метода полягає в досягненні дидактичної мети через детальну розробку навчальної проблеми, яка повинна завершитись реальним практичним результатом (проєктом);

– інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність;

– технологія формування критичного мислення. Параметрами критичного мислення є особистісне ставлення до об'єкта, аргументованість висновків, логічність викладу, здатність змінити позицію на основі контраргументу, вміння формувати власну точку зору, вміння розв'язувати проблеми [5].

Варто зазначити, що розробці теорії навчальної діяльності присвячено численні дослідження науковців: Л. Виготського, І. Зимньої, Д. Ельконіна, В. Давидова, П. Гальперіна, Н. Талізінна та ін. У трактуванні Д. Ельконіна та В. Давидова, навчальну діяльність можна розглядати як діяльність учнів, що спрямована на засвоєння ними теоретичних знань, умінь і навичок у різних сферах суспільної свідомості шляхом діалогів і дискусій. За визначенням І. Зимньої, навчальна діяльність – це діяльність суб'єкта з оволодіння узагальненими способами навчальних дій і саморозвитку в процесі розв'язання навчальних задач [1; 4].

У групі продовженого дня створюються сприятливі умови для організації навчальної діяльності учнів як єдиного процесу пізнання на уроці та під час самостійної роботи самопідготовки. Успішність навчальної роботи залежить від того, наскільки органічно пов'язані урочна й позаурочна діяльність учнів. У групі продовженого дня вчитель має більше можливостей для систематичного формування навичок навчальної праці школярів і виховання в них позитивного ставлення до навчання. Самопідготовка сприяє систематичному закріпленню та засвоєнню знань. Єдність навчального процесу на уроці та самопідготовки формує в кожного учня вміння й бажання інтелектуально працювати як індивідуально, так і в колективі, працювати регулярно та систематично.

Самопідготовка повинна носити цілеспрямований характер. Майстерність учителя полягає в умінні знайти таке завдання, яке викликало б у школярів зацікавленість у роботі та бажання виконати її якомога краще. А для цього треба вміло планувати й активізувати діяльність школярів під час самопідготовки, здійснювати диференційний підхід до учнів. Це підвищить ефективність самостійної роботи, скоротить час підготовки домашнього завдання.

Основним завданням групи продовженого дня є організація самостійної роботи учнів із закріплення та поглиблення знань,

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

умінь та навичок, набутих на уроках. Під час самопідготовки діти закріплюють свої набуті на уроках знання, виконують домашні завдання, учаться самостійно працювати з підручником, самостійно виконувати домашнє завдання. Але при цьому учні повинні чітко усвідомити, для чого їм це потрібно. Для того щоб правильно коректувати мотивацію навчання, можна використовувати різні методичні прийоми: ігрові вправи, психогімнастику, ситуаційні задачі. Для цього слід добирати спеціальні вправи, які б не тільки сприяли формуванню мотивації учіння, а й створювали позитивний настрій у групі. Мета цих занять полягає у формуванні позитивної навчальної мотивації, підвищенні самооцінки молодих школярів і в розвитку саморегуляції, у формуванні навичок керування психічними функціями за допомогою рухової активності. Це слід застосовувати з урахуванням особливостей класу, групи і індивідуальних особливостей учнів [2].

Однією з умов ефективної педагогічної діяльності вихователя є перебудова його позиції в забезпеченні мотиваційного компонента самопідготовки. Це передбачає таку організацію навчання, яка створює передумови для виховання позитивних рис характеру, виникнення бажання і вміння навчатися в усіх дітей.

Важливим компонентом забезпечення мотивації навчання є збагачення змісту кожного заняття емоційним, особистісно значущим для дитини матеріалом. Цьому сприяють різноманітні заходи: КВК, нестандартні форми перевірки домашніх завдань, хвилини ерудита, поезії, вправи на прогнозування, кмітливість, уяву, конкурси на краще читання віршів, змагання, інсценізації, навчальні ігри, індивідуальна та фронтальна робота.

Ще однією важливою умовою підвищення рівня мотивації навчальної діяльності школярів є задоволення потреб кожної дитини у спілкуванні з дорослими й ровесниками, яке має бути особистісно орієнтовним. Для реалізації цієї умови використовуються різноманітні прийоми: відповіді «на вушко», робота в парах, групова. Необхідно здійснювати індивідуальний і диференційний підхід до учнів з урахуванням рівня самостійності. Для того щоб виникло співробітництво, діти мають усвідомити мету навчальної діяльності, лише тоді її зміст набуває для них особистісного знання [3].

Один з найважливіших обов'язків вихователя групи продовженого дня – учити дітей працювати, розвивати й удосконалювати навички самостійності в навчальній роботі. Важливо привчити учнів чітко й акуратно виконувати письмові завдання, навчити самостійно і систематично працювати з книжкою, переборювати труднощі й доводити розпочату справу до кінця, тримати в порядку навчальні посібники (підручники, зошити, письмове і графічне приладдя). Особливу увагу слід звертати на вироблення в учнів раціональних форм і методів самостійної роботи над навчальним матеріалом.

Вихователь повинен бути активним учасником самопід-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

готовки, прищеплювати навички культурної розумової праці. Потрібно вчити своїх вихованців того, як готуватися до виконання домашніх завдань, як організовувати своє робоче місце, як швидко знаходити в підручнику потрібну сторінку, заголовок статті, номер задачі, вправи. Усі ці «дрібниці» є певною системою розумової праці, що сприяють піднесенню якості знань, умінь і навичок учнів.

Вихователь має залучати учнів до визначення плану і мети самостійної роботи. Розпочинаючи працювати, учні повинні уявляти, у якій послідовності вони розв'язуватимуть задачу та виконуватимуть вправи. Виконуючи вправу, вони спочатку повинні уважно прочитати завдання до неї, визначити, яким правилом користатися для її виконання. За потреби учні знаходять це правило, читають його, наводять свої приклади. Діти вчать користуватися словниками, схемами, додатковими текстами тощо [2].

Таким чином, у групі продовженого дня вся навчальна робота проводиться під керівництвом вихователя і за постійної активності дитячого колективу. Ці фактори позитивно впливають на учнів. У групі більш ефективно вирішують освітні завдання: підвищення якості знань, вироблення в учнів раціональних форм і методів самостійної роботи над навчальним матеріалом, розвиток інтересів і здібностей школярів, виховання колективізму і взаємодопомоги.

Література:

1. Вміння самостійно вчитися [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18490511/psihologiya/vminnya_samostiyno_vch_itsya.
2. Данилюк С.А. Самопідготовка в ГПД як важливий чинник організації навчального процесу початкової школи / С. А. Данилюк. – Х. : Видавнича група «Основа». – 2012. – № 12. – С. 2-9.
3. Заболотна Л. І., Лободенко Ю. Ю. Розвиток мотиваційної навчально-пізнавальної компетентності в умовах групи продовженого дня [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fstatic.klasnaocinka.com.ua%2Fuploads%2Feditor%2F1996%2F92890%2Fsitepage_86%2Ffiles%2Frozvitok_motivaciynoi_kompetentnosti_uchniv_na_sayt.docx&name=rozvitok_motivaciynoi_kompetentnosti_uchniv_na_sayt.docx&lang=uk&c=584dcc5f7568.
4. Логачевська С. П. Дійти до кожного учня / С. П. Логачевська. – К.: Радянська школа, 1990. – 158 с.
5. Формування самостійності молодших школярів [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://teacher.at.ua/publ/formuvannja_samostijnosti_molodshikh_shkoljariv/19-1-0-7692.
6. Щукина Г. И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе / Г. И. Щукина. – М: Педагогика, 1979. – С. 27-116.